

Pogrebščina

Ferdo Kozak.

Dan se je že nagnil, ko je stopil mizar Matija s svojim prijateljem na vrt predmestne krčme. Nekaj nepogrnenih miz je stalo pod kostanji, onstran nizke ograje pa so v rumenem solncu goreli pokošeni travniki in polja. Tožna praznота je dihala z njih.

Matija je bil ves v črnem. Danes je pokopal svojo ženo, pa je s svojim starim znancem Luko prišel na polič vina, kakor je navada ob takih dogodkih. In tudi radi tega, da bi mu ne bilo treba kar naravnost v njegov zapuščeni dom, kjer ni nihče čakal nanj, razen starega, napol slepega mačka. Posedati med takimi osamelimi stenami ni prijetno, pade ti na dušo, kakor bi bil ti sam le prazen, zapuščen dom.

Matija je bil vase zaprt mož. Dolg kakor žrd in suh, da mu je jabolko na grlu štrlelo skoraj dlje kakor obrita brada, je bil štorast in oglat, neroden med ljudmi in prav zato še bolj odljuden. Vendar ni bil zmeraj tak. Postal je tak pač z leti, od dela in življenja samega.

V predmestju nekje, tam za vodó, je imel kamerad Luka hišico in nekaj zemlje, kar je podedoval po očetu. Tja se je Matija priselil, čim je postal samostojen. Prostora je bilo za oba dovolj. Imela sta vsak svojo sobico, kuhala in pospravljala jima je pa stara, šepasta Reza, ki je hodila spat k sosedovim. V šupi si je Matija uredil delavnico, na zemlji okrog hišice je vrtnaril Luka. Okrog in okrog posestveca je stal siv, napol podrt plot, na sredi pa visok kostanj. Pod njim sta Luka in Matija posedala skoraj vsak večer. Luka je prebiral svojo harmoniko, Matija pa je zraven brundal bogvekaj. Če je bil dobre volje, je s kamenjem ali zrelim kostanjem obmetaval šepasto Rezo, ki je ždela na pragu in s trudnimi očmi žmirila v tiho večerno luč.

Takrat sta bila oba še mlada. O življenju sta bila seveda vsak svojih misli. Luka se je čutil na svojem in mu je to menda popolnoma zadostovalo. Malo lahkomiseln, malo površen, na vsak način pa razsipne narave kakor vsi godci, ni imel nobenih posebnih računov za življenje. „Lepo živeti, potem pa lepo umreti!“ In to „lepo živeti“ je pomenilo zanj praznjo obleko ob nedeljah, zadovoljivo merico vina vsak dan, tupatam kako gorko ženščino, ki si se je tiščal dve ali tri noči, vrh tega pa še veselo družčino in smeh. Zemlja mu je dajala toliko, da je živel, in prav samo toliko je v zahvalo skrbel zanjo. „Ptiček!“ mu je pravil Matija, ki je bil po naravi njegova druga plat.

Matija je prišel v mesto s kmetov, od nekdanj sam sebi prepuščen. Njemu je bilo življenje stopnišče, po katerem bo treba počasi in previdno navzgor, dokler varno ne prideš na vrh. Ta vrh sicer ni bil kaj prida visok, ali za človeka, ki je navezan le na zaslužek svojih rok, vendarle znatno odmaknjen od zemlje. Tam zgoraj so si njegove želje zamišljale podobo tistega, čemur bi lahko rekli trdno in skrbno zgrajen dom pozemske sreče: nekaj zemlje, na njej prijazna hišica in slednjič še trezna in pametna žena, ki zna obračati novce in hkrati polepšati te ure na svetu. Radi teh natanko pretehtanih smotrov, ki se jih je oklenila vsa Matijeva duša, ga je Luka pital s „suho kislico“ in si ga je večkrat privoščil. Ali Matija je bil gluha na to uho. Bil je mož, ki ve, kaj hoče, in si je v tistem prisvajal pravico, da s prestola svojega treznega pogleda na življenje svobodno sodi in presoja prijateljevo nehanje. Ni mu prizanašal z ostrimi pridigami. Često je Luka lazil ponoči okrog kakor maček in ne enkrat ga je prineslo zjutraj domov, ko je Matija že vihtel oblič nad svojimi deskami. Matija je tedaj rasel v svojih očeh. Pri prvi priliki, kadar sta ga malo preveč srknila, pa je udarilo na dan, kar se je nabralo v njem.

„Če bi bil jaz tvoj oče, Luka... S palico bi ti vtepel pamet v glavo! Dà, takle patron! Postopati, s flenčami se vlačiti... nekega dne pa bo rekla streha nad glavo: frk! in bo zletela k drugemu gospodarju.“

„Boš pa ti kupil, Matija, pa bom spet v štalici.“

„Seveda bom!“ In Matija je treščil s pestjo po mizi. „Pri moji duši, da bom!“

Oni ga je svetlo pogledal.

„Hudirjeva lakot! Škoda zate!“

Matiji se je zazdelo, kakor bi mu zapihalo okrog života. Takle godčevski jezik, pa te vrže iz zatišja, da si kakor na razstavi. Oni pa je bil zviti in pretkan in je modroval:

„Da, škoda zate! Nič ne mežikaj... Vidim te skozi in skozi, kakor bi tvoji duši srajčko slekel... Za samimi vrabci se podiš... Ampak to ni nič! Od tega si sit... živi se pa od golobov na strehi. Ho... tako je! Ti misliš, da je ves svet samo zate ustvarjen. Jaz pa pravim, boljša pijačica, kakor pogačica. No, res te je škoda, takega dedca! Preluknjan želodec imaš, večno boš lačen. Zelena vejica na žerjavici...“

Matija ni vedel, ali brije norce iz njega ali ne, in se ni mogel odločiti, da bi udaril. Buljil je pred se in molče požiral slino, da je skakalo Adamovo jabolko pod brado kakor na vrvi.

Seveda so bili taki spopadi redki in niso omajali dolgoletnega znanja. Saj pravijo, da sede pravi prijatelji drug drugemu na glavi. Matija in Luka sta bila vrh tega še mlada in sta se v življenju pogovarjala tudi še o marsičem drugem.

Nedelje sta po navadi skupaj preživljala: zjutraj v cerkev, popoldne v Tivoli, kjer se je pred gugalnicami in komedijami kar trlo ljudi, na večer pa v gostilno. Včasih sta tudi v delavnik kam stopila. Poznalo ju je vse predmestje in tudi po okolišnih vaseh sta bila znana. Dekleta so imela Matijo za pripravnega ženina, ali Matija je bil neroden pred njimi in ves zapet. Včasih se je pa nalašč napravil še bolj neokretnega, ker se je bal „babje zvijače in revščine v hiši“. Vendar mu Luka s svojo srečo pri ženskah ni šel v glavo. Saj so vse vedele, da mu ne gre zares, pa se ga le niso preveč otesale.

Slednjič je tudi on našel žensko, sebi primerno, kakor je mislil, in se oženil z njo.

Takrat se je že precej odmaknil od tretjega križa in življenje ga je jelo tiščati kakor neuhojen čevlji. Vrh tega so bili prihranki skromni in dela ni preostajalo. Kadar je zvečer potegnil odejo čez se in je svetilka pod oknom vrgla svojo žalostno luč v sobo, mu je postalo samotno pri srcu. Da bi se rešil tega mlačnega neugodja v srcu, se je v mislih boril zoper modrovanja starejših možakarjev, ki so ga dan na dan vznemirjali z njimi.

„Deset let prepozno si prišel na svet!“ so mu pravili.

To je govorila hudoba in zavist iz njih. Saj ne moreš sam zato, kdaj se znajdeš na svetu. Kadar prideš, je prav in svet te čaka, da se po mili volji vgnezdiš v njem.

Čemu torej take besede! Pravili so mu, da se je pred desetimi leti drugače živelo in zaslužilo, da rastejo zdaj iz zelenih travnikov odurne tovarne kakor gobe po dežju in da je sploh preveč ljudi, ki se kakor zveri zajedajo drug v drugega. „Se bom pa še jaz“, si je mislil Matija, pretegnil izdelane ude in zadremal.

Prišlo pa je vendarle drugače, kakor je računal.

Bilo je v predpustnem času. Nekega večera sta se Luka in Matija odpravila na potep. Oglasila sta se v tej in oni krčmi, naposled sta jo pa preko polja ubrala v sosednjo vas. Ob takih prilikah pozna predmestje veselejše ure, kakor mesto. Otroci se oblačijo v maskare in tekajo od hiše do hiše, iz gostiln diši po domačih krvavicah in

zelju, po cvrtju in mastni godlji. Skozi zadihana okna udarja zategla pesem v zimski mrak. Daljni duh po spomladi medli v zraku, da ti radost brez imena privzdiguje pete.

Luka in Matija sta se židane volje ustavila v domači krčmi. V veliki sobi s trebušasto pečjo je bila poleg nekaj gostov zbrana menda vsa družina. Pri peči je kvartal gospodar, za dolgo mizo ob steni ju je pa skozi tobakov dim pozdravljala vrsta veselih obrazov. Na mizi so stale steklenice vina in dva krožnika cvrtja. V kotu je pel gramofon.

Možakarja sta obstala na vratih. Čim sta se razgledala, sta se prijela za pod pazduho in po taktu gramofona pristopicala na sredo sobe. Zlasti se je trudil dolgi Matija, da bi stopal čim bolj fino in lahkotno. Z drobnimi korakci se je lovil kraj Luke in si položil levico na hrbet. Ljudje so prasnili v smeh, hipoma so se nalezli njunega razpoloženja. Tedaj sta si padla v naročje in zaplesala. Luka kakor majhen, kosmat medved, Matija na drobno v svojih nizkih, svetlih škornjih. Nekdo je zaploskal. Matija se je ozrl doli k Luki, ki se mu je motovilil nekje pod trebuhom, in ga je odrinil od sebe. Zavrtel se je sam. Vrag vedi, kaj ga je obsedlo nocoj! Nagnil je glavo nazaj, uprl roke v boke in njegova dolga senca je opletala po stenah. Ko se je sukal po sobi, je mimogrede opazil v kotu pri peči dekle, ki se ni smejala kakor drugi. Stala je za gospodarjevim stolom in ga gledala z odprtimi usti. Njen obraz je bil blede, oči velike in tihe. Bila je še čisto otrok.

Ko se je Matija upehal, so ga povabili k mizi. Bil je vesel večer. Matija je pil in se razživel. Ali Luka je kmalu uganil, kam strelja s pogledi. Dekle je bilo tudi njemu všeč. Ker je bil zveden v ženskih zadevah, jo je kmalu imel kraj sebe. Matiji so malone padle oči iz jamic. Privoščil je Luki sovražen pogled, potem se je pa pomiril. Bledo dekle se tudi Luki ni smejalo. Kakor trmast otrok je s svojimi velikimi očmi motrila družino in resno poslušala. Na prvi mah se ti je zdelo, da se vsemu skupaj venomer čudi, ali Luka je bolje zadel; ko ni hotela plesati z njim, jo je podražil:

„Kaj si z onega sveta?“

Zdrznila se je, kakor bi pogledal v njeno skrivnost. Debela krčmarica se je zasmejala.

„Kar pustite jo! Saj je zmeraj taka.“

Ali Matiji ni ušlo, da se je zdaj nekam bolj razgovorila z Luko. Veselo razpoloženje v njem se je podrlo, kakor če izpodmakneš skladovnico drv. Mračen je obsedel na svojem stolu in ostal zakrknjen ves večer.

Posihmal je večkrat stopil čez polje k Pavli. Bila je rejenka od bogve kod; pri hiši so jo imeli iz usmiljenja in ker je bila pridna za delo. Sicer je bila pa tiho dekle, sama zase, zares „z onega sveta“. Matija se je izpočetka bal, da mu bo Luka v napotje. Ali ta je, zvest svoji naravi, hitro pozabljal. Bil je človek trenutka. Ko so se pa v Matijini glavi že jele oglašati misli na ženitev, ga je zgrabil nov strah.

„Poslušaj me, pa me ne sliši,“ je preudarjal nekoč pod odejo. „O vsem se pogovarja, pa ji ni prav za prav nič pri srcu. Kako bova živela?“

Na to mu je odgovorila krčmarica, ko ji je prvič omenil svoje namene.

„Navadila se vas bo... saj je še mlada.“

In pri tem je ostalo.

Matija je jel pozabljati na svoje račune, ker se mu je mudilo z ženitvijo. ‚Dom pozemske sreče‘ se je izpremenil v majhno sobo, ki jo je z Lukinim dovoljenjem prizidal k svoji in razmetal zanjo vse, kar je bil prihranil.

„Graščina ravno ne bo,“ ga je zbadal Luka. „Pa še na mojem stoji.“

Ali Matija se je zapel do vratu in ni dal besedi do sebe. Pavla je postala njegova velika strast. Ne da bi se sam zavedel kdaj, se je vsa njegova kri zarotila, da jo mora imeti. To se mu je posvetilo šele tisto popoldne, ko je Luki razodel, da se ženi. Oni si je grizel brke in ga je od strani svetlo ošinil s pogledom.

„No, že mora biti tako,“ je dejal, „če ti je baba postala več vredna kakor sold.“

Potem se je Matija oženil.

Pavla je prinesla k hiši nekaj obleke in pohištva in dvoje pridnih rok. Tiha in plašnih oči, kakor bi ji bil ves svet za petami, je stopila čez prag svojega skromnega doma in taka je ostala vseh petnajst let. Z ljudmi ni imela malone nikakega opravka in je zmeraj poslušala, a redko govorila. Vsak nov obraz je dvignil v njej nemir, ki ga je le s težavo krotila. Kadar se je usmivala, je bil njen smehljaj kakor zlomljena vejica, da te je zbadlo pri srcu. Ves čas se ni znašla na svetu. Ko je zadnji krč stresel njeno drobno telesce in ji je Matija zatisnil vlažne oči, ga je obšla groza; saj je menda res bila z onega sveta, je pomislil, kajti njeno trudno, mrtvo lice je bilo tako, kakor da se je šele zdaj preselila v svoj pravi dom.

Luka in Matija sta sedla za mizo in naročila liter vina.

Matija je imel rdeče oči, v obraz pa je bil zdelan in siv. Utrudile so ga zadnje noči, ki jih je prebedel pri ranjci. Položil je novi črni klobuk na stol in se s komolci naslonil na mizo. Gledal je ven na polje, ne da bi kaj videl. Bil je potrť in nekam v zagati, da se je Luki zasmilil.

„Kaj bi premišljeval,“ ga je tolažil; „tako je...“

Matija je samo malo privzdignil težko dlan, pa jo je spustil nazaj na mizo. Čez delj časa, ko je vtil kozarec vina vase, je temno spregovoril:

„Za oba je zdaj bolje.“

Luka je vrtel kozarec med dlanmi in v zadregi podrsal z nogo. Vedel je, kam meri Matija, pa se je rajši ugriznil v jezik, da se ne bi vtikal v tuje zadeve.

Matija je vzdihnil.

„Kaj bi! Saj lahko rečeš... Nisva bila drug za drugega.“

Luka še ni zinil. Odkar se je Matija oženil, ni nikdar več govoril z njim o Pavli. Matijeve obrvi so se naježile.

„Pa to se zmeraj prepozno pokaže.“

V Lukinem obrazu je zaigrala skrita misel in prešla, kakor bi pihnil.

„Pusti zdaj to... Tak je svet.“

Natočil mu je vina in porinil kozarec predenj.

Matija se je zagledal zopet ven čez polja. Dolgo ni nihče spregovoril. Zunaj je jel ugašati rumeni večerni ogenj in veter je zanašal hladen duh po prsti in gnijočih zeliščih pod kostanj. Ob plotu se je zibala solčna roža na debelem, mastnem stebalu.

Pri drugem litru se je Matija razgovoril.

„Pa je tako... Bolje za oba. Če bi bilo po mojem...“

Sosed se je namuznil.

„Po čigavem je pa bilo?“

Matija se je z licem naslonil na široko dlan in se nagnil k Luki.

„Hudič mi je to vdihnil. To stvar! Sam hudič mi je dušo preganjal... toliko časa, dokler je ni ugnal...“ Matijeva roka je težko počivala na prsih.

Luka je doumel in gledal. Potem je trenil dvakrat, trikrat in se poskusil zasmejati.

„Matija, to je kakor v bukvah.“

Zopet sta umolknila. Matija je bil v obraz kakor iz kamena. Nenadoma se je sklonil nad mizo.

„Se ti smešno zdi? Petnajst let živiš z žensko... pa se ne navadiš nanjo in ona ne nate... Kolikokrat sem premišljeval... Kakšna ženska je bila... A?... Kaj praviš?“

„Nič. Na pljučih je imela...“

„Ah, čenče! Kaj bolezen.“ Matija je jezno odkimal. Nato se je ozrl v Luko in ga prediral s pogledi. „Ne veš, kaj mislim?“

„Kaj me izprašuješ?“ se je branil Luka.

„E... e.“ Matija je majal z glavo in njegov glas je bil nekam neboljen. Luka je zaslutil, da se mu kolje srce v prsih kakor suh panj, in je mežikal v zgrinjajoči se mrak.

„Morda ji močitev ni šla.“

„Zakaj ni rekla?“

„Kaj pa, če ni mogla... če ni smela...“

Matija ga je sunkoma pogledal in ličnice so mu zaigrale.

„Pri tujih ljudeh je bila,“ je preudarjal Luka. „Ali pa sama ni hotela... da bi se rešila svojih rednikov... Saj ne veš! Bila je tiste vrste ljudi, pri katerih moraš vse uganiti...“

Matija se je globoko zamislil. Izza hriba v ozadju se je razlila svetla luč; mesec je vzhajal.

„Revšel!“ je kakor tjavendan pripomnil Luka. Ker se oni ni zganil, je tiše pristavil: „Naj v miru počiva!“

Matija je v mislih brskal po besedah, ki jih je bil poprej slišal. In kakor bi sam pri sebi premišljeval, pa mu je le na glas ušlo, je zinil:

„Pri rednikih, praviš, ji ni bilo dobro?“

Godec se je vznemiril; nekam nerad je pritrdil.

„Zakaj?“

V očeh brkatega možica se je zabliskalo in jezno je izbruhnil:

„No, da... če že hočeš! Psovali so jo... dušo so ji ubili...“

Matija je leno mežikal in se zbiral. Žile na sencih so mu izstopile, sicer je bil pa videti strašno miren. Nenadoma se mu je sprožil v grlu jedek smeh.

„Glej, glej! Od kdaj pa ti čenčam ušesa nastavljaš?“

Lukine obrvi so padle na oči kakor metle.

„Čenče sem, čenče tja... res je pa le!“

„Kje si slišal?“

„Sama je pravila!“ Glas, ki je to dejal, je pričal, da je mož na vse pripravljen.

Matija je planil, kakor bi ga bil z bičem ošinil.

„Torej si jo, hudič, le mešal!“ Pograbil je s svojimi težkimi pestmi Luko za rame.

Oni je zastokal.

„Ne nori, Matija! Kaj kvasiš... o mrtvi!“

Matijevo telo je odrevenelo. Roke so počasi izpustile Lukina ramena in se brez moči pobesile. Dolgin je odvrnil obraz, se zrušil na stol in si z dlanmi pokrill lica in oči. Luka si je ravnal obleko in se nekaj časa ni mogel odločiti, ali bi ostal ali ne. Slednjič se mu je nemir v obrazu polegel, oči so postale nekam krotke in dobre.

Tako sta obsedela in slišati ni bilo nič drugega kakor samotno pesem čričkov na poljanah. Mesec je vzšel; črne sence kostanjev so se ostro risale na svetlem pesku.

Čez dolgo časa so se Matijine ustnice vendarle zganile, ali Luka ga ni razumel.

„Kako si rekel?“

„Kdaj ti je pravila?“

Luka ni takoj odgovoril. Zmignil je z rameni, okleval, nato pa je zlovолjno povedal:

„Tisto noč... ko si jo prvič udaril...“

Matija ni niti trenil. Dobro se je spominjal tistega večera, ko se je slednjič podrlo vse, kar je mislil, da bo nekoč tvorilo njegovo zemeljsko srečo. Tisti večer mu je hudič užgal v duši sovraštvo do Pavle, kakor je prav v dnu svojega srca zasovražil zemljo, ki je ni mogel imeti, in denar, ki ga ni mogel prihraniti. Dà, tisti večer ga je zmagala hudoba!

Bilo je štiri mesece po poroki. Ves ta čas je čakal, da se Pavla privadi njemu in on njej. Ves ta čas sta živela čudno življenje. Matijo je venomer preganjal občutek, da ni njegova, da se je vsa zaklenila pred njim. Kaj je tolikokrat premišljevala, zakaj je imela včasih objokane oči, kako ji je bilo pri njem — o vsem tem ni nikdar spregovorila. Pomenkovala sta se iz dneva v dan, ali to je za življenje premalo. Kaj je tičalo v tistem njenem nemem srcu — do tega ni mogel. Kadar se mu je vdajala, so bile njene oči zaprte, ali on je skozi veke videl njih čudno, nepojmljivo bolečino. Zato se je, nevede zakaj, pričel bati teh trenutkov. Včasih je gledal, kako je ležala zvečer kraj njega v postelji in strmela v strop kakor bolen otrok, ki se poslavlja od sveta. In vse to je bilo tako čudno, kakor bi ta Pavla ne bila njegova

žena, s katero je bilo zdaj združeno njegovo življenje, ampak neka druga ženska, nekakšna nerazumljiva pokora pri hiši, senca, ki ga je tiščala ob tla.

Tisti večer je prišel iz mesta malo okajen domov. Pavla je ždela pri oknu; roke so ji ležale v naročju in zdelo se mu je, kakor bi ji ne bilo prav, da jo je zmotil v bogvekakšnem premišljevanju. Široko je sedel za mizo, jo ujel za roko in jo potegnil k sebi.

„No, kaj je, žena?“ Ker mu ni odgovorila, jo je podražil: „Da te ni morda krsta strah?“

Zardela je do ušes, odkimala in pobesila glavo na prsi.

„Jaz pa že tako težko čakam!“ se je zarežal.

Privoščila mu je dolg pogled, a svoje misli ni izrekla. Pač pa mu je odtegnila roko in se umaknila k peči. Matiji se je globoko v prsih nekaj sprožilo in ga pogrelo, vendar se je obvladal.

„Uh, kakor riba si,“ je dejal trje. „Saj res ne vem, čemu si tu!“

„Tako si hotel,“ je odvrnila preprosto in krotko.

„Samo jaz?“ Zopet je molčala. Okrenil se je za njo in pobobnal po mizi. „Da, saj to je ... bogve, če si rada tu! Bogve! In če ti niso za peto kolo na svetu. A?“ Čutil je, kako se odmev teh besed lovi doli po njegovi notranjosti kakor vroč strup, ki ga je spravljal ob pamet.

„Reci vendar! In sem pojdi!“ Glas mu je zvenel hripavo, da se je sam čudil nad njim. Pavla pa je mirno sedla na stol pri peči. Samo to je opazil, da ji drgetajo ustnice. Nenadoma je udaril po mizi.

„Kaj si žena, ali nisi? Sem pojdi!“ Zraven se je zavedal, da jo ponižuje in da ji je popolnoma nemogoče, ubogati ga. Ko je vstajal, mu je prešinilo možgane, da bi stresel pred njo vso svojo bolečino zadnjih mesecev, da bi si srce raztrgal pred njo in bi videla, da on, Matija, vsega tega ne zasluži, da bi rad imel le žensko, svojo žensko. Ko se ji je pa bližal, se je v njem vse uprlo.

Vpil je še marsikaj, da sam ni vedel, kaj, nato pa je zamahnil in udaril. Dvakrat. — Ko jo je potem gledal, kako je bleda kakor smrt tiščala eno roko na lice, drugo na prsi in strmela vanj s tistimi svojimi plašnimi očmi, se mu je zasmilila v dno duše. Obrnil se je in odšel v sobo. Pavle pa ni bilo vso noč k njemu. In potem ... potem je bilo med njima vsega konec.

Matija je stisnil zobe. Skozi te misli je začul Luko, ki je razkladal:

„Če se še spominjaš, je lilo takrat kakor iz škafa. Vračal sem se domov, pa zagledam človeka pod kostanjem. Stopim bliže, bila je Pavla. Silil sem jo, naj gre domov, pa ni hotela. Nato sem jo s težavo pregovoril, da je stopila k meni pod streho. Lezi sem ji prigovarjal,

jaz si pa v šupi poiščem kotichek čez noč'. Seveda me ni poslušala. Sedela je pri peči, zavita v odeje, in sva se pogovarjala."

„Kaj je rekla? Zame?“ se je nenadoma oglasil Matija.

„Nič,“ je malomarno zinil godec. „Nič takega... Bog se usmili njega in mene, je dejala..."

Matija je pobesil glavo in premišljal.

„Ni bila za svet,“ je kakor od daleč čul Luko. „Bolna... Srce pa kakor peresce... Tudi jaz nisem nikdar poznal svoje matere — ona pa je pravila, da si je vso noč želela umreti... takrat, ko so ji povedali, kako je z njo.“ Godec je brskal z nohtom po mizi. „No da, zaničevali in psovali so jo... to je res. Cigan je bila, brez zavetja med ljudmi... brez človeka, ki bi pomiril splašenega otroka...“ Pogledal je Matijo od strani in se odločil. „Ko si prišel pa ti, so ji rekli: Vzemi ga ali pa na cesto! Dà! Znebili so se je... doma so jim dorasli otroci..."

Matija je z dolgimi požirki izpraznil kozarec in ga trdo postavil na mizo. Luka se je ves zgrbil.

„Ni bila za svet,“ je ponovil in se zamislil. „Čudna ženska! Tako odrasla, pa še zmeraj zeleno dekletce. Bilo je že proti jutru... takrat... ko se je blede nasmehnila in pričela o svoji svileni ruti iz otroških let... Osem let ji je bilo, ko so ji jo kupili. Vzeli so jo v mesto s seboj in seveda... saj ni bilo zaradi rute... Tam je videla razsvetljene prodajalne, lepo oblečene ženske, moške belih obrazov in rok, veselje na cestah... Radi vsega tega je tisto ruto hranila vse življenje v škatli pod perilom...“ Pomolčal je, potem pa pristavil: „Zato sem ti rekel, da ste ji jo dali sabo... na drugi svet..."

Nato je zavladala tišina pod kostanji. Matija je dolgo slonel s komolci na mizi, ne da bi kaj dejal. Od vina in nečesa neizraznega se mu je kri težko pretakala po žilah. Čutil se je nekam betežnega in praznega hkrati, kakor je bil prazen ves svet okrog njega. Zavedal se je, če bi mogel, bi sam od sebe legel v jamo, da bi se spočil od vsega tega krutega, nerazumljivega prerivanja in pehanja po svetu, kjer se vlačiš okrog kakor ranjena žival s pretrgano levo platjo.

Nenadoma mu je zalil dušo mrzel, svinčen mir. Zahotelo se mu je samote. Vrgel je nekaj denarja na mizo, si posadil klobuk na glavo in ne da bi pogledal Luko, je s trdim, odmerjenim korakom odšel iz krčme. Zavil je skozi predmestne ulice ven na polja. Bil je že sredi poti, ki je vodila na pokopališče, ko se je premislil. Od daleč je strmел tja doli, kjer se je v jarki mesečini blestel beli zid in so onstran njega dremale črne ciprese. Potem se je obrnil in s pobešeno glavo krenil proti domu.